

UO'T: 632.7:78.632.937

SALATBOP SABZAVOT EKINLARIDA O'SIMLIK SHIRALARINING ZARARI VA ULARGA QARSHI KURASH CHORALARI

Xolliyev Asamiddin Turayevich
qishloq xo'jaligi fanlari doktori, dotsent

Sayfullaev Oybek Dilshod o'g'li,
tayanch doktorant

Toshkent davlat agrar universiteti

Annotatsiya

Maqolada salatbob sabzavot ekinlari shiralarning turlari, zarari, qarshi kurash choralari to'g'risida ma'lumot berilgan. Salatbob sabzavot ekinlarining zararkunandalari xilma-xil bo'lib, ularning bioekologik rivojlanish xususiyatlari iqlim, tuproq va o'simlik fenologik bosqichlariga bog'liq ekanligi qayd etilgan, ushbu ekinlarda shiralarga qarshi 4 turdagi kimyoviy preparatlar Vertimos Gold, Mospilan va Confidor Extra, Viospilan kabi preparatlar sinovdan o'tkalgan hamda biologik samaradorlik 86,2-88,4% ni tashkil etgan.

Kalit so'zlar: salatbot ekinlar, zararkunandalar, o'simlik shiralari, entomofaglar, preparatlar, qarshi kurash.

Аннотация

В статье представлена информация о видах салатных овощных тлей, их вреде и мерах борьбы. Отмечено, что вредители салатных овощных культур разнообразны, особенности их биоэкологического развития зависят от климатических, почвенных и растительных фенологических стадий, на этих культурах были испытаны 4 вида химических препаратов против тлей, таких как "Вертимос Голд," "Моспилан" и "Конфидор Экстра," "Виоспилан," а биологическая эффективность составила 86,2-88,4%.

Ключевые слова: салатные культуры, вредители, растительные тли, энтомофаги, препараты, борьба.

AGRO KIMYO HIMOYA VA O'SIMLIKLAR KARANTINI

Abstract

The article provides information on the species of salad vegetable aphids, their harm, and control measures. It was noted that the pests of lettuce vegetable crops are diverse, the peculiarities of their bio-ecological development depend on climatic, soil, and plant phenological stages, and 4 types of chemical preparations, such as "Vertimos Gold," "Mospilan" and "Confidor Extra," "Vioospilan," were tested on these crops against aphids, and the biological effectiveness was 86.2-88.4%.

Keywords: salad crops, pests, plant aphids, entomophages, preparations, control.

Kirish.

Bugungi kunda qishloq xo'jaligida salatbob sabzavot ekinlari (salat, petrushka, selderey, ismaloq va boshqalar) muhim o'rin egallaydi. Ular yil davomida yangi sabzavot mahsulotlariga bo'lgan talabni qondirishda, shuningdek, aholining sog'lom ovqatlanishida alohida ahamiyat kasb etadi. Biroq so'nggi yillarda ushbu ekinlarga zarar yetkazuvchi hasharotlar va boshqa zararkunandalar soni ortib bormoqda. Ularning bioekologik rivojlanish xususiyatlarini o'rganish va samarali kurash usullarini ishlab chiqish dolzarb masalalardan biridir.

Respublikamizda bozor iqtisodiyoti sharoitida qishloq xo'jaligining dolzarb masalalaridan biri bu aholiga yil davomida sifatli sabzavot mahsulotlarini yetishtirishga va atrof muhitni muhofaza qilishga qaratilgan bo'lib, bunday ko'rsatgichlarga erishishda issiqxona sabzavot ekinlaridagi zararkunandalarni o'rganish va ularga qarshi zamonaviy vositalarni qo'llash orqali ko'zlangan maqsadga erishishdir [1,2].

Sabzavot ekinlarining hosildorligiga eng ko'p zarar yetkazuvchi zararkunandalar –o'simlik shiralari (Aphididae), tripslar (Thripidae), kapalak lichinkalari (Noctuidae, Pieridae) va chigirtkalar (Acrididae) hisoblanadi. Bu zararkunandalar nafaqat o'simlikning o'sishini susaytiradi, balki virusli kasalliklarni ham tarqatadi. Shu sababli ularning biologiyasini chuqur o'rganish va uyg'unlashgan himoya tizimini joriy etish zarurdir. Yuqoridagilarni inobatga olgan holda salatbob sabzavot ekinlarida o'simlik shiralarni turlarini o'rganish va ularga qarshi kurash usullarini o'z vaqtida amalga oshirish bo'yicha tadqiqot ishlari amalga oshirildi.

Materiallar va usullar.

Tadqiqotlar 2024-2025 yillar davomida Toshkent davlat agrar universiteti O'quv-ilmiy tajriba xo'jaligida o'tkazildi. O'rganilgan salatbob ekinlar — salat (*Lactuca sativa*), petrushka (*Petroselinum crispum*), ismaloq (*Spinacia oleracea*) va selderey (*Apium graveolens*) hisoblanadi. Tajribalar dala sharoitida, umum qabul qilingan uslublar asosida amalga oshirildi[3,4,5,6].

AGRO KIMYO HIMOYA VA O'SIMLIK KARANTINI

Natijalar va munozara.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, salatbob sabzavot ekinlarida shiralarning 5 turi uchrashi kuzatildi. Ulardan eng keng tarqalganlari quyidagilar: poliz shirasi (*Aphis gossypii* Glov.), beda yoki akatsiya shirasi – *Aphis (medicaginis) craccivora* Koch., katta g'o'za shirasi (*Acyrtosiphon gossypii* Mordv) ekanligi qayd etildi. Bunda: poliz shirasining uchrash darajasi 50% ni, beda yoki akatsiya shirasi – *Aphis (medicaginis) craccivora* Koch., 20% ni, katta g'o'za shirasi (*Acyrtosiphon gossypii* Mordv) 10%ni tashkil qildi, Shu bilan birga, foydali hasharotlardan — *Coccinella septempunctata*ning bir jufti 100 tagacha shira lichinkasini yo'q qilgani aniqlandi. Shuningdek, tuproqni chuqur haydash, almashlab ekish va begona o'tlarni muntazam yo'qotish zararkunandalar sonini 30–40% ga kamaytirganligi kuzatildi.

1-rasm. Salatbob sabzavot ekinlarida olib borilayotgan tadqiqotlar.

Tadqiqotlar davomida shiralarga qarshi 4 turdagi kimyoviy preparatlar sinovdan o'tkazildi. Ushbu preparatlar Vertimos Gold, Mospilan va Confidor Extra", Viospilan preparatlari bo'lib, biologik samaradorlik 86,2-88,4% ni tashkil etdi.

Xulosa.

Salatbob sabzavot ekinlarining zararkunandalari xilma-xil bo'lib, ularning bioekologik rivojlanish xususiyatlari iqlim, tuproq va o'simlik fenologik bosqichlariga bog'liq ekanligi qayd etildi, ushbu ekinlarda shiralarga qarshi 4 turdagi kimyoviy preparatlar Vertimos Gold, Mospilan va Confidor Extra", Viospilan kabi preparatlar sinovdan o'tkaldi hamda biologik samaradorlik 86,2-88,4% ni tashkil etdi, shu sababli ushbu preparatlarni me'yorda qo'llash mumkin.

Adabiyotlar:

1. Xolmatova N. (2023). Salat ekinlarida zararkunandalar va ularning nazorati. Toshkent: TGAU nashriyoti.
2. Raximov B. (2024). Sabzavot ekinlari himoyasida biologik usullar samaradorligi. Farg'ona DU ilmiy axborotlari, №2.

AGRO KIMYO HIMOYA VA O'SIMLIKLAR KARANTINI

3. Xo'jaev Sh.T. va boshqalar Pestitsid va agroximikatlarni ro'yxatga olish sinovlarini o'tqazish yuzasidan uslubiy ko'rsatmalar // Toshkent. 2023-y. 57-94-b.

4.Xo'jaev Sh.T. O'simliklarni uyg'unlashgan himoya qilish tizimi va uning tarkibidagi biologik usulning tuzilishi va mohiyati. –T.: Munis design group, 2013. – B. 4 – 98.

5.Павлов И.Ф. Агротехнический метод защиты растений. – Москва: Россельхозиздат, 1971. – С. 206.

6. Kimura S. (2025). Biological Control of Aphids on Leafy Vegetables. Journal of Agricultural Sciences, Vol. 10(3). Toshkent – 2025